

## Mérföldkő az uniós büntetőjog fejlődésében – az első büntetőjogi rendelet

### 1. Új időszámítás

2020. december 19-én lépett hatályba a befagyasztást és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről szóló uniós rendelet.<sup>1179</sup> A rendelet új időszámítást nyit az uniós büntetőjogi integrációban – formális (jogforrási) és materiális (szabályozási tartalom) szempontból is. A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló uniós politika a legdinamikusabban fejlődő integrációs politika az elmúlt két évtizedben, ennek egy újabb jelentős mérföldkövéhez értünk el a közelmúltban. Ebben a tanulmányban – *a jubiláns Trócsányi Lászlót, európeér jogászprofesszort köszöntve* – röviden bemutatom a rendeletet, nem elsősorban annak részletszabályait elemezve, hanem a büntetőjogi integrációban betöltött szerepére és az általa hozott újdonságokra fókuszálva.

### 2. Uniós jogi szabályozási keretrendszer a nemzeti büntetőjogokat érintően

A büntetőjogi jogviszonyok szabályozási keretrendszerét az uniós jogi integráció megváltoztatta, tradicionális szabályozási dogmák dőltek meg e területen és a hagyományosan zárt büntetőjogi szabályozási narratíva kinyílt mind *horizontális* (*transznacionális*), mind *vertikális* (*szupranacionális*) kontextusban is. Előbbi alatt azt értem, hogy a tagállamok egymás közötti együttműködése körében korábban és hagyományosan érvényesített szuverenitási és politikai jellegű kifogások vagy akadályok leépítése markánsan és döntően megvalósult (lásd kölcsönös elismerés elve, együttműködés „eljogiasodása”; kiadatás megszűnése, ketős inkrimináció követelményének kivételes jellege, közvetlen kommunikáció lehetősége az eltérő államok igazságszolgáltatási hatósági tagjai között stb.). A *vertikális* (*szupranacionális*) megnyílás pedig azt jelenti, hogy az Európai Unió – mind tagállami érdekeket képviselő ügynökként, mind pedig saját érdeket kialakító és érvényesítő entitásként<sup>1180</sup> – tagállami büntetőjogokat alakító szereplőként egyre nagyobb jogi befolyással rendelkezik (lásd jogközelítés, Alapjogi Charta, európai jog kerettényállást kitöltő jellege; funkcionális

<sup>1178</sup> Intézetvezető egyetemi tanár, MTA doktora, SZTE ÁJTK

<sup>1179</sup> Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1805 rendelete (2018. november 14.) a befagyasztást és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről, HL L 303/1, 2018. 11. 28., 1.

<sup>1180</sup> ORBÁN Endre: Alkotmányos identitás az Európai Unióban. TKJTI, 2020.

kölcsönhatás<sup>1181</sup> stb.). Nem utolsósorban pedig szupranacionális büntetőhatalom kialakításának irányába tett erőfeszítések is ide tartoznak (Európai Ügyészség).

Ebben a keretrendszerben a szabályozás tárgyát képező témakörök folyamatos bővülése, a kormányközi együttműködési jellegből a szupranacionális felé való haladás, illetve a jogforrások „szigorodása” (a soft law – hard law kontextusában) világosan jelzi az evolúciós lépéseket. A tanulmányban – a terjedelmi korlátok miatt szűken – bemutatott rendelet a jogforrások, a jogi szabályozók kapcsán újabb szint meg lépését jelenti, mivel a fenti dinamikus és markáns átalakulás mellett sem volt hatályban büntetőügyekben eljáró hatóságok számára *közvetlenül alkalmazandó, büntetőjogi tartalmú uniós* normaanyag 2020. december 19-ig. A hatályos jog büntetőügyekben is relevanciával bír, büntetőjogi kerettényállásokat kitöltő nem büntetőjogi uniós normái szabályozási céljukat tekintve, a büntetőjogi szabályozási tartalmat hordozó, de közvetlen hatállyal nem rendelkező normák pedig az érvényesítésük és hivatkozhatóságuk (címzettjük) vonatkozásában térnek el ettől a szabályozási paradigmától.<sup>1182</sup> A rendelet preambuluma persze leszögezi, hogy ez az „egy fecske nem csinál nyarat”, azaz a rendeleti jogalkotás ilyen tartalommal inkább csak egyszeri megoldásnak kellene tekinteni. Az (53) prambulumbekzdés szerint ugyanis „ennek a jogi aktusnak a jogi formája nem teremthet precedenst a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és bírósági határozatok kölcsönös elismerése terén a jövőbeli uniós jogi aktusokra nézve. A jövőbeli uniós jogi aktusok jogi formájának megválasztását eseti alapon gondosan mérlegelni kell, figyelemmel többek között olyan tényezőkre, mint a jogi aktus hatékonysága, valamint az arányosság és a szubsidiaritás elve.” A bekezdésnek nincs jogi tartalma, jelentősége szimbolikus és politikai üzenetet hordoz a szubsidiaritás védelmében, valójában csak látszólagos „garancia” azok számára, akik ezt a szabályozási utat nem tartják követendőnek, hiszen az uniós jogalkotást a megosztott hatáskörben eddig is az említett három tartalmi követelmény betartása jellemezte, s ha ilyen rendeletekre lesz még szükség a hatékonyság, arányosság és szubsidiaritás mellett, akkor e prambulumbekzdés nem fogja gátolni a jogalkotást.

### 3. A rendelet céljai

A 2015-ben meghirdetett európai biztonsági stratégia egyik komponenseként merült fel a kérdés rendeleti (újra)sabályozás szükségessége, elsősorban a terrorizmus finanszírozása elleni és a szervezett bűnözés elleni küzdelem hatékonysága növelése érdekében. A befagyasztás (lefoglalás, zár alá vétel) és az elkobzás (vagyonelkobzás is) jogintézményeket érintő uniós szabályozás első aktusa már 2003-ban megszületett<sup>1183</sup>, amit kiegészítettek a

<sup>1181</sup> KARSAI Krisztina: Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései, KJK-Kerszöv, 2004., 81-82.

<sup>1182</sup> Az Európai Ügyészséggel kapcsolatos rendeleti szabályozásra itt nem térek ki, figyelemmel a tényre, hogy az – egyelőre – megerősített együttműködés keretében működik.

<sup>1183</sup> A Tanács 2003/577/IB kerethatározata (2003. július 22.) a vagyonnal vagy bizonyítékkal kapcsolatos biztosítási intézkedést elrendelő határozatoknak az Európai Unióban történő végrehajtásáról, HL L 196., 2003.8.2., 45.

2005-ben<sup>1184</sup> és a 2006-ban hozott további kerethatározatok.<sup>1185 1186</sup> A tagállamok jelentős erőfeszítéseket tettek az ezen kerethatározatokban megfogalmazott jogi standardoknak megfelelő nemzeti szabályozások kialakítására, azonban a Bizottság vizsgálatai szerint ezek továbbra is jelentős eltéréseket mutattak bizonyos pontokon, illetve a másik tagállamból érkező megkeresések végrehajtása tekintetében szükséges a további pontosítás és persze végrehajtási fegyelem.

A 2014-ben elfogadott irányelvi szabályozás<sup>1187</sup> a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztására és elkobzására vonatkozó további standardokat már irányelvi szabályozással fekteti le, de értelemszerűen nem küszöbölheti ki a tagállami szabályozások különbségeit – a minimumkövetelményeken túlmenően. Az irányelvnek nem célja a transznacionális komponensű ügyekben történő együttműködés szabályainak módosítása, azonban világos, hogy a 2003-as, a 2005-ös és 2006-os kerethatározatok hatóköréhez képest a minimumszabályozást további határozat-típusokra is kiterjeszti – anélkül, hogy azokat bevonná a kölcsönös elismerés körébe. Ugyanakkor az irányelvi szabályozás – a kerethatározathoz képest – biztosítja az átültetés bármely hibája esetére a szerződészegési eljárás lehetőségét, illetve bizonyos feltételek fennállása esetén a közvetlen hatály érvényesülése is szóba jöhet. Jelentősége és szerepe ebben a fejlődésben tehát kulcsfontosságú volt. A bizonyítékokkal kapcsolatos „befagyasztás” (lefoglalás, zár alá vétel) kapcsán a teljes eljárási jogsegély-jogot felváltó európai nyomozási határozat<sup>1188</sup> is megemlíthető, ez is irányelvi szabályozásként már jelentősen meghaladta a korábbi szabályozás hatékonyságát. A közelmúltban hatályba lépett rendelet a következő lépés, amely tehát a kölcsönös elismerés jogi technikáját úgy teszi kötelezővé, hogy az alkalmazandó jogszabályokat az uniós jogalkotó maga határozza meg, a tagállami jogalkotó feladata pedig a belső jogrendszerben az ezzel szemben álló normák hatályon kívül helyezése és adott esetben szükségesnek látszó végrehajtási normák kibocsátása marad. Mindezzel szükségszerűen a nemzeti eljárási jogok további közeledése (egységesülése) is várható, még akkor is, ha ez elsődlegesen nem célja a szabályozásnak.<sup>1189</sup>

Jelen rendelet a kölcsönös elismerés elvének kötelező és mindenre irányadó szabályozásával eljárásjogi természetű, a szabályozás célja, hogy a befagyasztást elrendelő határozatok és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismerését és végrehajtását olyan

<sup>1184</sup> A Tanács 2005/212/IB kerethatározata (2005. február 24.) a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról, HL L 86., 2005.3.15., 49.

<sup>1185</sup> A Tanács 2006/783/IB kerethatározata (2006. október 6.) a kölcsönös elismerés elvének a vagyoneklobzást elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról, HL L 328., 2006.11.24., 59.

<sup>1186</sup> Részletes elemzés a korábbi joghelyzetről HOLLÁN Miklós: Vagyonelkobzás, 2008, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft.; MIHÓNYE LEITNER Judit: A bűncselekményből eredő vagyon elvonása, a vagyoneklobzás in *Magyar Jog* 2013/2, 87-92.

<sup>1187</sup> Az Európai Parlament és a Tanács 2014/42/EU irányelve (2014. április 3.) a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról, HL L 127., 2014.4.29., 39. Az irányelv kiterjed a nem ítéleten alapuló elkobzásra (legalább a vádlott vagy szökése, vagy betegsége esetén); a konkrét bűncselekménylista esetében kiterjesztett hatályú elkobzásra és a harmadik féltől történő elkobzásra is.

<sup>1188</sup> Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelv (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról, HL L 130., 2014.5.1., 1.

<sup>1189</sup> Dánia és Írország nem működik együtt e rendelet alkalmazásában, ezen országokkal kapcsolatosan a fentiekben említett, közvetlen hatállyal nem rendelkező jogi instrumentumok képezik az alapján az együttműködésnek a továbbiakban is.

szabályok megállapításával segítse elő, amelyek kötelezik a tagállamokat arra, hogy egy másik tagállam által büntetőügyekben folytatott eljárás keretében kibocsátott, befagyasztást elrendelő határozatokat vagy elkobzást elrendelő határozatokat *további alaki követelmények nélkül elismerjék és a területükön végrehajtsák*. A jogszabály szerint a büntetőeljárás keretében kibocsátott elkobzási vagy befagyasztási határozatokat a tagállamoknak úgy kell végrehajtaniuk, mintha azt saját hatóságaik bocsátották volna ki (asszimiláció elve és az európai területiség elve<sup>1190</sup>). Lényeges ismérve az új szabályozásnak, hogy ezáltal az érintett tagállamnak el kell tudnia ismerni és végre kell tudnia hajtani egy másik tagállam által kibocsátott határozatát akkor is, ha ilyen határozat esetleg nem létezik a saját jogrendjében – az anyagi jogi eltérések kölcsönös elismerése így is megvalósulhat, azokon a területeken is láthatóan, ahol a korábban említett irányelvi minimum-szabályozással nem bontották le a különbségeket. A rendelet nem vonatkozik a bizonyítékok, illetve vagyontárgyak felkutatására (illetve a bizonyítási eszköz átadására), ilyen cselekmény fogantatását európai nyomozási határozattal lehet kérni. A rendelet a büntetőügyekben folytatott eljárások keretében kibocsátott, befagyasztást elrendelő valamennyi határozatra és elkobzást elrendelő valamennyi határozatra alkalmazandó, ezáltal a határon átnyúló vagyonszerzésnek is hatékony eszköze lehet. Evidencia ma már, hogy az állam az igazságszolgáltatás „megvalósítása” során arra is törekszik, hogy a bűncselekményekből származó jövedelmet minél hatékonyabban elvonja, ezzel ugyanis meg tudja fosztani a bűnözőket a pénzügyi haszontól, és biztosítani tudja, hogy a bűnelkövetés ne legyen kifizetődő tevékenység.

Az Europol becslése<sup>1191</sup> szerint az EU-ban a bűncselekményekből származó jövedelemmel kapcsolatosan a vagyoni jellegű kényszerintézkedések a bűncselekményekből származó becsült bevételek 2,2%-át érinthetik, míg az elkobzás, vagyonelkobzás annak 1,1%-át. Az évente mintegy 10-20 tagállam által adott válaszok nyomán a 27 uniós tagállam vonatkozásában megállapította, hogy a tagállami hatóságok évente mintegy 2,4 milliárd EUR értékben hoznak a büntetőeljárással kapcsolatban átmeneti jellegű intézkedéseket (zár alá vétel, lefoglalás) és kb. 1.2 milliárd EUR értékben fogantatásnak a vagyont véglegesen elvonó intézkedést (elkobzás, vagyonelkobzás). Az ideiglenesen lefoglalt javak tehát mintegy felét érintően az unióban az eljárás végén a tulajdonjogot az állam végérvényesen el is vonja.<sup>1192</sup> Az Europol becslése szerint az EU éves GDP-jének 0,7–1,28 %-át érinti gyanús pénzügyi tevékenység.<sup>1193</sup> Azaz rendkívül kifizetődő a kriminális „jövedelemszerzés”. Ez lehetővé teszi a szervezett bűnözői csoportok számára, hogy finanszírozzák bűnözői tevékenységeik kiterjesztését és a legális gazdaságba való beszivárgásukat.

Mindezek miatt is kulcsfontosságú, hogy a legtagabb értelemben vett *forum shopping megszűnjön* a kriminális magatartások vonatkozásában, azaz ne lehessen hasznot húzni a

<sup>1190</sup> : KARSAI Krisztina: Alapelvei (r)evolúció az európai büntetőjogban, Iurisperitus Bt., Szeged, 2015. 94-95., 147-151. <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/15403/>

<sup>1191</sup> Europol 2016: Does crime still pay? <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/does-crime-still-pay>.

<sup>1192</sup> A hazai helyzet részletes és friss elemzése itt: Állami Számvevőszék: A büntetőeljárásokban alkalmazott vagyoni intézkedések és kényszerintézkedések gazdálkodási és integritási kérdései. 2020. december. EL-2655-021/2020.

<sup>1193</sup> Lásd bővebben A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: Vagyonviszaszerzés és elkobzás: Annak biztosítása, hogy a bűnelkövetés ne legyen kifizetődő tevékenység [Vagyonviszaszerzés 2020-as jelentés]. Brüsszel, 2020.6.2. COM(2020) 217 final.

bűnelkövetés valamely transznacionális komponenséből (másik államba szökés, bizonyíték vagy vagyon<sup>1194</sup> másik államban) a hagyományos együttműködési akadályok miatt – ez az *egységes európai igazságügyi térség*<sup>1195</sup> központi alaptétele. Ha tehát a joghatóság és az igazságügyi hatóságok intézkedési mozgástere nincs bezárva a szuverenitási (és a területi főhatalomhoz kötődő) korlátok közé, Európában nem lesz értelme sem a bűncselekmények, sem az elkövetők, sem a bizonyítékok, sem pedig a bűnös vagyon transznacionális mozgásának. Ez egy vállalható célkitűzés, amit a Bizottság is érzékel a 2020-as jelentésében: „egyértelmű, hogy az EU-ban jelenleg lefoglalás tárgyát képező vagyoni eszközök nincsenek összhangban a bűnüldöző hatóságok vagy a közvélemény elvárásaival. A szervezett bűnözés kihatással van a közvetlen áldozataira, de a legális gazdaságba való beszivárgása az EU belső piacát is fenyegeti. Ez viszont kihatással van a közvéleménynek a semleges és hatékony közintézményekbe és a jogállamiságba vetett bizalmára. Az EU-nak és a tagállamainak ezért továbbra is arra kell törekedniük, hogy az EU egészében fokozódjon a befagyasztás és az elkobzás mértéke.”<sup>1196</sup>

A végrehajtási jogsegély mint a bűnügyi együttműködés egyik jogintézménye átalakul, és a tagállamok területe így e jogintézmény szempontjából földrajzi (joghatósági) határok nélküli egységes térséggé válik. A befagyasztás (lefoglalás, zár alá vétel) fogatosítása ugyan eljárási jogsegélynek minősül, azonban ennek kapcsán is a rendeleti szabályozás miatt a joghatósági kérdések már nem értelmezhetők a korábbi terjedelmükben – csak a rendelet szerinti akadályok képezhetik korlátját a kényszerintézkedéseknek. Összességében véve mindezek azt mutatják, hogy a kölcsönös elismerés elvének filozófiája itt is működőképes: a rendeleti szabályozással előidézett joghelyzet egy vagy több pontosan meghatározható határozattípusra vonatkozik (tehát nem generális jellegű), másfelől pedig azt is, ahogy említettem, hogy az eltérő a nemzeti szabályozások ezen a területen egyre kevésbé lesznek irányadók, azok konvergenciája szükségszerű.

#### 4. A szabályozás főbb jellemzői

A rendelet jogalapja az EUMSZ 82. cikk (1) bekezdésének a) pontja, amelynek értelmében az EU-ban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapul, és magában foglalja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítését a (2) bekezdésben és a 83. cikkben említett területeken. Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapít meg, amelyek célja: a) a bírósági ítéletek és határozatok minden formájának az Unió egészén belüli kölcsönös elismerését biztosító szabályok és eljárások megállapítása (...). A szabály lehetővé teszi rendelet kibocsátását a rendes jogalkotási eljárás

<sup>1194</sup> Amennyiben a bűncselekménnyel szerzett vagyon több állam joghatósági területén található, illetve a jogel lenesen szerzett vagyoni eszközök átruházása, átalakítása, terjesztése (pénzmosás) transznacionális komponens t is tartalmaz, az illetékes hatóságok számára a vagyon felkutatása, befagyasztása, és elkobzása nagyságrendekkel nehezebb, mint egy országon belül.

<sup>1195</sup> KARSAI 2015 147-151.

<sup>1196</sup> Vagyonvisszaszerzés 2020-as jelentés 16-17.

keretében – várható volt, hogy eljárási jellegű szabályozási témában a rendeleti jogalkotás is megkezdődik.

A rendelet az eljárási részletszabályok (jogorvoslat, foganatosítás stb.) kapcsán a tagállami belső jog megfelelő alkalmazását követeli meg.

#### 4.1. Bűncselekményi kör

A rendelet általánosan kiterjed minden bűncselekményre (amelyet a tagállam büntetni rendel), amelynek kapcsán büntetőeljárás folyik vagy amelynek elbírálása körében elkobzás, vagy vagyoneklobzást alkalmazott a bíróság. A kettős inkrimináció követelménye nem érvényesül az ún. katalógusbűncselekmények esetén, a lista jól ismert a kölcsönös elismerés elvén alapuló más együttműködési instrumentumokból, a bűncselekmények köre nem tér el ezektől. A listán nem szereplő bűncselekmények esetén a kölcsönös elismerés elve a kettős inkriminációhoz köthető, méghozzá a *faktuális szemlélet* alapján.<sup>1197</sup>

Lényeges szabályozási jellemző, hogy a rendelet alkalmazására *nem (csak) akkor kerülhet sor*, ha a bűncselekményeknek is van transznacionális karaktere, hanem valójában bármely érintett bűncselekmény esetén, amennyiben a hatósági intézkedés tárgyát képező dolog, vagyon egy vagy több másik tagállamban található. A tisztán belső büntetőjogi tényállás is (például csalás, nyereségvágyból elkövetett ölés; hivatali vesztegetés) is vezethet tehát a rendelet szerinti eljárási kényszerintézkedésekhez vagy más tagállamban található vagyon elkobzásához. A szabályozás evolúciós ugrását továbbá az is mutatja, hogy míg az „anyagi jogi” alapokat megadó kerethatározatok (2003; 2006) és irányelv (2014/42) meghatározott, ún. harmonizált bűncselekményekkel összefüggésben adja meg az adott eljárási kényszerintézkedés, illetve büntetőjogi szankció uniós fogalmát és követel jogközelítést a tagállami jogokban, a jelen rendelet, bár „ugyanazon” határozatokra vonatkozóan, de bármilyen bűncselekménnyel összefüggésben követeli meg eljárásjogilag a kölcsönös elismerés „majdnem maximális”<sup>1198</sup> alkalmazását.

#### 4.2. Megtagadási okok

A rendeletben felsorakoztatott megtagadási okok nem követik a kölcsönös elismerés tárgyát képező más határozatok irányelvi szabályozásában található szabályozást, egyes tagállami büntetőjogi anyagi jogi és/vagy eljárásjogi szabályozási eltérések (életkor, elévülési idő, illetve például távollétes eljárás) kevésbé jutnak szerephez. Etekintben kizárólag a ne bis in idem érvényesítése képezheti gátját a végrehajtásnak, illetve a területiséggel kapcsolatos

<sup>1197</sup> Rendelet 3. cikk (2) bekezdés: Az (1) bekezdésben említettektől eltérő bűncselekmények esetében a végrehajtó állam a befagyasztást elrendelő határozat vagy az elkobzást elrendelő határozat elismerését és végrehajtását függővé teheti attól, hogy a befagyasztást elrendelő határozat vagy az elkobzást elrendelő határozat kibocsátásához vezető cselekmények bűncselekménynek minősülnek-e a végrehajtó állam joga szerint, függetlenül az adott bűncselekmény kibocsátó állam joga szerinti tényállási elemeitől és minősítésétől.

<sup>1198</sup> OCHINO Ariadna H.: Between the medium and the minimum options to regulate mutual recognition of confiscation orders in *New Journal of European Criminal Law* (2018) Vol. 9(4), 442.

kizáró ok.<sup>1199</sup> A távollétes eljárás alatt is kérhető másik tagállamtól a „befagyasztás”, de a jogerős vagyonek Kobzás vagy elkobzás végrehajtása megtagadható ilyen esetben, ha az értesítéssel kapcsolatos európai eljárási követelményeket betartották [lásd rendelet 19. cikk (1) bek. g) pont]. Az elkobzás, vagyonek Kobzás végrehajtásának körében még az is megemlíthető, hogy a végrehajtást akadályozhatja az, ha a végrehajtó állam joga szerint az érintett személyek jogai lehetetlenné tennék az elkobzást elrendelő határozat végrehajtását (Rendelet 19. cikk). A további kizáró okok bemutatásától (terjedelmi okoknál fogva) el kell tekintenem.

Ezen túlmenően azonban a tárgyalások során az volt az egyik legfontosabb és legvitatottabb kérdés, hogy legyen-e és ha igen, milyen feltételekkel biztosítva olyan megtagadási ok, amely alapjogsérelem (gyanúja) esetén lehetővé tenné a végrehajtó tagállamnak a megtagadást. Az elfogadott szöveg lényegében okos kompromisszumnak tekinthető, mivel a 8. cikk (1) bek. f) pontja<sup>1200</sup> és a 19. cikk (1) bek. h) pontja tartalmaz egy ilyen megtagadási okot az EUB (Európai Unió Bírósága) által megfogalmazott<sup>1201</sup> követelménynek megfelelő szövegezéssel. Kompromisszumos a megoldás, hiszen egyfelől már önmagában a tény, hogy a rendelet tartalmazza ezt a kitétele – összehasonlítva más kölcsönös elismerést érvényesítő jogforrásokkal – jelentős előrelépés, mi több, az EUB által meghatározott követelményt „vésték köbe”, másfelől ez valójában mérlegelés tárgyát képező megtagadási ok és kivételes esetben lehet alkalmazni.

#### 4.3. Határidők és formalitások

A rendelet az eljárási kényszerintézkedések határidejét a saját hasonló helyzetben alkalmazott határidőkhöz köti, de a haladéktalan végrehajtás kérését is megengedi, ilyenkor 48 órán belül – amennyiben a kibocsátó hatóság a befagyasztásra vonatkozó tanúsítványban jelezte, hogy a vagyon befagyasztása azonnal szükséges, mivel jogosan feltételezi, hogy a kérdéses vagyont rövid időn belül eltávolítják vagy megsemmisítik, vagy a kibocsátó államban folytatott nyomozás vagy eljárás miatt van rá szükség – dönt a végrehajtó hatóság a befagyasztást elrendelő határozat elismeréséről. További 48 órán belül pedig meghozza a befagyasztást elrendelő határozat végrehajtásához szükséges konkrét intézkedéseket (Rendelet 9. cikk). Az elkobzás és vagyonek Kobzás végrehajtását haladéktalanul, de legkésőbb 45 napon belül kell foganatosítani (Rendelet 20. cikk).

<sup>1199</sup> Rendelet 8. cikk (1) bek. b) pont: „A végrehajtó hatóság csak akkor dönthet úgy, hogy nem ismeri el és nem hajtja végre a befagyasztást elrendelő határozatot, ha (...) a befagyasztást elrendelő határozat részben vagy egészben a kibocsátó állam területén kívül és részben vagy egészben a végrehajtó állam területén elkövetett bűncselekményhez kapcsolódik, és az a cselekmény, amely miatt a befagyasztást elrendelő határozatot kibocsátották, a végrehajtó állam joga szerint nem minősül bűncselekménynek”

<sup>1200</sup> 8. cikk (1) bek. f) pont: [A végrehajtó hatóság csak akkor dönthet úgy, hogy nem ismeri el és nem hajtja végre a befagyasztást elrendelő határozatot] ha rendkívüli helyzetekben, konkrét és objektív bizonyítékok alapján alapos okkal feltételezhető, hogy az ügy sajátos körülményei között a befagyasztást elrendelő határozat végrehajtása a Chartában foglalt valamely releváns alapvető jog – különösen a hatékony jogorvoslatihoz való jog, a tisztességes eljáráshoz való jog vagy a védelemhez való jog – nyilvánvaló megsértését vonná maga után. A másik hivatkozott cikk az elkobzást elrendelő határozatokra vonatkozóan tartalmaz ugyanilyen szövegezésű megtagadási okot.

<sup>1201</sup> Európai Unió Bíróságának a C-404/15. és C-659/15. PPU. sz. egyesített ügyekben Aranyosi Pál és Robert Căldăraru ellen kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtására irányuló eljárásokban 2016. április 5-én hozott ítélete.

A rendelet nem tartalmaz szankciót ennek elmulasztására, etekintetben a tagállami eljárási szabályok értelemszerű és uniókonform alkalmazása mindenképpen követhető.

A rendelet egységes formanyomtatványt (tanúsítvány) vezet be a határozatok tárgyát képező intézkedések pontos és egyértelmű leírásához, a tanúsítvány segíti a más tagállami hatóság eljárását azáltal, hogy az intézkedés jogi alapját jelentő más tagállami határozat minden részletkérdését pontosan és uniformizált módon tartalmazza.

#### 4.4. Jogi személyek

A lefoglalás, a zár alá vétel, majd később az elkobzás, vagyonelkobzás érintheti a magán-személyek tulajdonosi jogosítványait, de értelemszerűen a jogi személyek tulajdonát képező vagyontárgyakat is. A rendelettel kialakított rendszerben a jogi személy másik államban feltehető vagyontárgyaira is kiterjedhetnek ezek a hatósági intézkedések, akkor is, ha a területi állam büntetőjoga nem ismeri a jogi személyek közvetlen büntetőjogi felelősségét vagy büntetőjogi szankcionálhatóságát (Rendelet 23. cikk).

Különleges fejlemény ez, hiszen a jogi személyek generális büntetőjogi felelőssége, de legalábbis a büntetőjogi szankcionálhatósága nem tárgya általános jogközelítésnek. Sem a bűnösségen alapuló büntetőjogi felelősség, sem a jogi személyek büntetőjogi felelősségének kialakítása nem általános kötelezettség az uniós tagállamok számára, az érdemi kötelezettség az elrettentő erejű, hatékony és arányos szankciók alkalmazásában áll a jogi személy (annak alkalmazottai, tisztségviselői) involválódása esetére.

A jogi személy vagyontát érintő korlátozó intézkedéseket – értelemszerűen – nem csak a bűnös (vagy ahhoz hasonlítható tudatos) involválódás esetén kell túrnie a jogi személynek, hanem akkor is, ha a jogi személy harmadik félként, végső soron jóhiszeműként jut vagyonhoz, az eljárás jogerős befejezéséig (azaz amíg tisztázódik a szerepe az adott bűncselekményt illetően) legalábbis mindenképpen. Ez nemzeti keretek között a legtöbb eljárási keretrendszerben bizonyosan nem újdonság, azonban az, hogy a másik tagállamban levő vagyontárgyak is – akárcsak ideiglenesen – a rendelet hatálya alá kerülhetnek, új helyzetet teremt és a *tényleges együttműködés* ezen a területen határokon átvívelően is valósággá válhat.

#### 4.5. Érintettek védelme

A rendelet – a korábbi szabályozásokhoz képest – jelentős figyelmet fordít az érintett személyek jogvédelmének tisztázására. Erre szükség is van, hiszen a) tagállami transzpozíció (jogi beillesztés) hiányában és a közvetlen hatály okán szükség van az egyértelmű szabályokra; és b) a tagállami jogvédelmi előírások működési, illetve alkalmazási elvét (a rendeletben nem szabályozott kérdésekben) is meg kell határozni. Megfelelően védeni kell tehát azon személyek jogait, akiket a befagyasztást (elkobzást) elrendelő határozat érint. Érintett lehet az, akivel szemben a határozatot kibocsátották, illetve azon személy, akinek a határozat hatálya alá tartozó vagyon a tulajdonában van, továbbá minden olyan harmadik fél is, akinek a vagyonnal kapcsolatos jogait az adott határozat közvetlenül sérti, a jóhiszemű harmadik feleket is beleértve. Azt viszont, hogy a releváns határozat a harmadik felet közvetlenül sérti-e, a végrehajtó állam jogával összhangban kell dönten. A Rendelet 32. cikke kimondja az érintett

személy haladéktalan tájékoztatásának kötelezettségét, a kötelezettségnek való megfelelésre a végrehajtó állam joga az irányadó, ahogy a – végrehajtáshoz kapcsolódó – jogorvoslati lehetőségeket is a végrehajtó állam joga határozza meg (ideális esetben a 2014/42 irányelv megfelelő átültetésével kialakul belső joghelyzetben). A rendelet azonban a jogorvoslat körében nem engedi az adott határozat érdemben való megtámadását a végrehajtó államban, ahhoz a kibocsátó államban rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőséget kell igénybe venni.

Megállapítható, hogy a korábbi szabályozási tartalomhoz képest a sértetti igények érvényesítése és a kártalanítási intézkedések is egyértelműbben válnak kezelhetővé a transznacionális ügyekben. A befagyasztott vagy elkobzott vagyonnal való rendelkezésre vonatkozó szabályok a rendelettel elsőbbséget biztosítanak a sértettek megillető kártérítésnek és vagyonuk visszaszolgáltatásának. Ez akkor igaz, ha a kibocsátó tagállamban a sértettnek történő visszaszolgáltatásra megfelelő szabályok vannak hatályban (a 2014/42-es irányelv alapján elméletileg ez a helyzet mindegyik tagállamban). Először tehát – amennyiben jogilag ez kötelező és lehetséges – a sértett számára kell a vagyont visszaszolgáltatni, tehát korábban hagyományosan alkalmazott 50%-os megoldás (50% a végrehajtó tagállamban marad, 50% pedig visszakérül a kibocsátó tagállamba. lásd 2006-os kerethatározat) kiegészítő szabállyal lép vissza. A Rendelet 30. cikke szerint, ha nem rendelkeztek a sértettnek történő visszaszolgáltatásról vagy nem kötöttek külön megállapodás az érintett tagállamok között, akkor az elkobzott (vagyonelkobzás alá eső) vagyon értékes szerint alakulhat a megosztás az érintett tagállamok között: a végrehajtó állam rendelkezik az elkobzást elrendelő határozat végrehajtásának eredményeként befolyt pénzösszeg felett; amennyiben az elkobzást elrendelő határozat végrehajtásából befolyt összeg legfeljebb 10 000 EUR, az összeg a végrehajtó államot illeti meg; ha pedig az elkobzást elrendelő határozat végrehajtásából befolyt összeg több mint 10 000 EUR, a végrehajtó állam az összeg 50 %-át átutalja a kibocsátó állam részére [30. cikk (7) bek.].<sup>1202</sup>

## 5. Új szereplő a büntetőjogi integrációs „fegyvertárban”

A rendeleti szabályozás a büntetőeljárásban (vagy azon kívüli releváns hatósági eljárásban) közvetlenül alkalmazandó szabályokat tartalmaz, amelyek a hatóságok és más eljárási szereplők számára jogokat és kötelezettségeket is biztosít. A jelen esetben az intézkedések, amelyeket foganatosítani kell a rendelet alapján, az állampolgárok (magánszemélyek, jogi személyek) alapvető jogainak gyakorlását korlátozzák vagy akadályozzák, hiszen mind a befagyasztási intézkedések, mind pedig a vagyontárgyak végleges elvonása a tulajdonhoz való jogot alapvetően érinti.

<sup>1202</sup> Rendelet 30. cikk (6) bek.: (...) az elkobzást elrendelő határozat végrehajtásából befolyt, pénztől eltérő vagyon felett a következő szabályok szerint kell rendelkezni: a) a vagyont értékesíteni lehet, amely esetben az értékesítésből befolyt pénzösszeggel a (7) bekezdésnek megfelelően kell rendelkezni; b) a vagyont át lehet ruházni a kibocsátó államra, azzal, hogy amennyiben az elkobzást elrendelő határozat pénzösszegre vonatkozik, a vagyont csak a kibocsátó hatóság beleegyezésével lehet a kibocsátó államra átruházni; c) figyelemmel a d) pontra, amennyiben az a) és b) pont egyikét sem lehetséges alkalmazni, úgy a vagyon felett a végrehajtó állam nemzeti jogának megfelelően más módon is lehet rendelkezni; vagy d) a kibocsátó állam beleegyezésével a vagyon felhasználható közérdekű vagy szociális célokra a végrehajtó államban, ezen állam jogának megfelelően.

A büntetőeljárás közvetlen alkalmazás kontextusa több jogi követelményt egyidejűleg támaszt a rendeleti normaanyag felé. A rendeleti normaanyagnak *kellően pontosnak* kell lennie ahhoz, hogy – különösen a jogkorlátozó vagy jogfosztó következmények jogszerűek legyenek – egyértelmű legyen a jogalkalmazás. Ez láthatóan kevésbé sikerült bizonyos alapvető materiális jellegű követelmények meghatározásánál, minthogy például mit jelent az alapjogi megtagadási oknál a rendkívüli helyzet vagy hogy milyen standardokat kell alkalmazni például a jóhiszemű tulajdonszerzés megállapítására.

A rendelet alkalmazása során tagállami jogalkalmazóknak az Alapjogi Charta rendelkezéseire figyelemmel kell lenniük. A tagállami hatóságok általi közvetlen alkalmazás ugyanakkor a nemzeti alapjogi szabályoknak, illetve az Emberi Jogok Európai Egyezményének való megfelelést is megköveteli. Az uniós eljárásjogi jogharmonizáció korábbi eredményeinek (az ún. eljárásjogi garanciális irányelvek) figyelembevétele és alkalmazása viszont nem jelent már külön új követelményt, mivel azok tagállami jogalkotó általi transzpozíciója miatt már egyébként is a tagállami büntető eljárásjog részét képezik.

A rendelet nem követeli meg és nem is engedi a tagállami jogalkotó számára, hogy átültesse a szabályozást, azonban szükséges lehet bizonyos végrehajtási szabályok megalkotása, valamint az is, hogy a rendelet szabályaival szemben álló belső normákat hatályon kívül helyezze. S bár kollízió esetén a rendeleti szabályok háttérbe szorítanak a szembenálló belső normákat, a jogalkalmazás számára érdemesebb egyértelművé tenni a joghelyzetet az átvilágítással és a szükség szerinti hatályon kívül helyezéssel. A magyar jogalkotó is elvégezte ezt a feladatot és a börtönszűfoltosság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CL. törvény 10-14.§-aival módosította az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény (EUTv.) VI. és IX/D. fejezeteit. Érthető, hogy a jogalkotó az EUTv-be iktatta be a szükséges részletszabályokat, ezzel a jogintézmény jogsegély jellege a szabályozás rendszertanából fakadóan nem vész el. Megítélésem szerint ez helyes lépés az új helyzet tanulhatósága, elfogadása és alkalmazásának megkönnyítése érdekében. Ugyanakkor az is várható, hogy bizonyos idő elteltével és a jogi integráció további fokozódásával az ilyen és ehhez hasonló eljárásjogi és büntetésvégrehajtási jogi rendelkezések megtalálják majd helyüket a nemzeti jogági kódexekben.